

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ

Вінницький національний технічний університет¹

Анотація

У даній праці аналізуються концепції східноєвропейської (української) та західної традицій у контексті масового спорту. Результати статті дозволять в подальшому моделювати експериментальні умови та методи підготовки студентів

Ключові слова: мотивація, самовдосконалення, студенти, здоров'язбереження, форми, методи.

Abstract

This work analyzes the concepts of Eastern European (Ukrainian) and Western traditions in the context of mass sports. The results of the article will allow further modeling of experimental conditions and methods of training students.

Keywords: motivation, self-improvement, students, health preservation, forms, methods.

Фізичне виховання студентів у сучасних українських ЗВО передбачає кілька ключових напрямків, які визначаються Законом України «Про вищу освіту», а також більш загальними рамковими положеннями. Зокрема, у Статті І Закону України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що фізична культура як форма освітньої та суспільної діяльності має реалізовуватися у трьох ключових напрямках – фізичне виховання для різних категорій населення, масовий спорт та фізкультурно-спортивна реабілітація (Закон України, 1993). Зрозуміло, що в царині професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, а також в рамках змісту вищої освіти загалом кожен з цих напрямків має бути теоретично й методологічно обґрунтованим, аби освітньо-виховний процес відповідав як визначеним стандартам, так й очікуванням студентської молоді щодо їх інституційного фізичного вдосконалення та стимулювання до самовдосконалення шляхом участі в спортивно-масовій роботі (СМР).

Дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи частково висвітлено у працях вітчизняних науковців (Т. Круцевич, Б. Шиян, Л. Сущенко, О. Боровська, Є. Захаріна, Е. Вільчковський). Однак підготовка студентів до фізичного самовдосконалення є настільки багатоаспектною цариною, що увібрала в себе не тільки поняття й категорії методики фізичного виховання та спортивного вдосконалення, а й суміжних природничих, соціальних, медичних, управлінських та інших наук. З іншого боку, в більшості методичних досліджень репрезентовано загальні категорії фізичного виховання студентів, а проблеми індивідуального фізичного самовдосконалення та їх кореляція зі спортивно масовою роботою залишаються поза увагою (Максимченко, 2018).

Для визначення й систематизації чітких ключових понять, категорій та феноменів, а також для зменшення категорійної, часто суб'єктивної ентропії процесу підготовки студентської молоді до формування здорового способу життя ставимо за мету проаналізувати й системно узагальнити термінологічне поле дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи.

Первинним і найбільш загальним методом формування понятійно-термінологічного поля дослідження для подальших методологічних узагальнень є виокремлення ключових слів (загальний семантичний аналіз) з наукових та практично-методичних дискурсів підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи.

Дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи обов'язково включає й методичні категорії, принциповими з яких є цінності, мотивація, компетентності зі здоров'язбереження, СМР, її методи форми проведення (Притула, Конох, 2017). Проте понятійно-термінологічне поле самої практики підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи наповнюється

конкретним змістом на рівні навчальних програм, а особливо – положень про студентські спортивно-масові заходи. Ми проаналізували організаційно-методичну документацію СМР Вінницького національного технічного університету (Положення Спартакіади ВНТУ «Молодь та спорт України» серед збірних команд факультетів (2021-22 н. р., 2022-23 н. р., 2023-24 н. р.) та Положення спартакіади «Спорт та здоров'я») предмет ключових категорій та доповнили наступними категоріями: масові змагання, першість, участь, учасники змагань, пропаганда й популяризація (спорту, здорового способу життя), спартакіада, чемпіонство, що об'єктивує безпосередні й конкретні феномени СМР.

Ми також охопили кілька джерельних баз, які стосуються СМР в університеті й виокремили компоненти терміноапарату за принципом мінімально достатньої кількості понять та категорій для дослідження з подальшим виробленням робочих визначень для конкретного дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи, що вважається найбільш доцільним (Романчук, Данилевич, 2019). На основі групування згадуваних вище компонентів, їх можна представити у вигляді трьох блоків на основі загального особистісно орієнтованого та ціннісного підходу (у центрі схеми – особистість студента як суб'єкта (рис. 1).

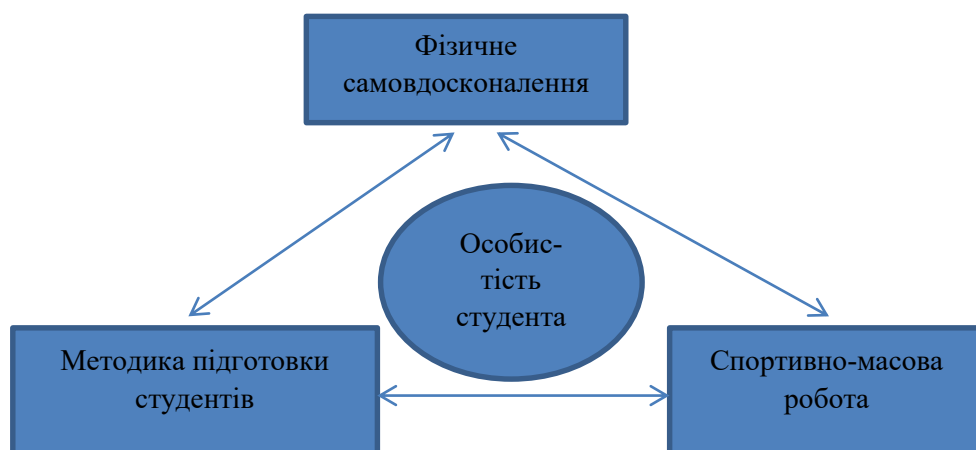

Рисунок 1. Компоненти підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи.

Семантичний та функційно-методичний аналіз кожного з трьох блоків показує, що їхнє поняттєве наповнення принципово відрізняється, оскільки ці блоки співвідносяться й взаємодоповнюють один одного за такими аспектами освітньо-фізкультурної діяльності (окрім центрального особистісного компоненту, який психологічний за своєю суттю):

1. Фізичне самовдосконалення – *особистий* поведінково-діяльнісний аспект.
2. Спортивно масова робота – *спільний* організаційний аспект.
3. Методика підготовки студентів – *педагогічний* аспект.

Нижче пропонуємо згрупувати усі обов'язкові компоненти досліджуваного ПТП (поняттійно-термінологічного поля) у вигляді резюмувальної таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Наповнення ПТП дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи

Функційні блоки ПТП		
Фізичне самовдосконалення	Методика підготовки студентів	Спортивно-масова робота
Здоров'я, самовдосконалення, мотивація,	Підготовка студентів, принципи, підходи,	Масовий спорт, фізичний розвиток студента,

<i>цінності здоров'язбереження, рухова активність, види рухової активності активне життя, дозвілля особистість студента, фізичні здібності</i>	<i>методи, засоби, технології, форми роботи, освітні умови індивідуальний підхід, безперервність,</i>	<i>спортивно-масові заходи, організація, форми проведення, спартакіада, універсіада, першість, участь, чемпіонство.</i>
--	---	---

Проте під час аналізу ми помітили: проблемним для української теорії та методики фізичного виховання є визначення і бачення суб'єктності / об'єктності студента в контексті підготовки студентів до фізичного самовдосконалення й запропонованої нами трикомпонентної схеми: з одного боку, самовдосконалення передбачає максимальну самостійну діяльність студента, його активність, самоконтроль тощо. З іншого, – бачимо, що СМР розглядається як зовнішньо організовані й інституціоналізовані форми діяльності зі стимулювання й залучення. Можна навіть стверджувати, що СМР і ФСС дещо протилежні поняття, тому вважаємо за потрібне визначити й узгодити комплементарність та взаємовиключеність таких атрибутів фізичного самовдосконалення студентів у процесі спортивно-масової роботи.

Отже, спортивно-масова робота розглядається як організований процес, що включає планування та проведення заходів, спрямованих на залучення студентів до фізичної активності. Ця діяльність не тільки сприяє розвитку фізичних якостей і психолого-емоційної стійкості, але й формує у студентів ціннісну установку на здоровий спосіб життя та особисте фізичне самовдосконалення.

Таким чином, беручи до уваги вищенаведені дискусії та дискурс вітчизняних науковців, а також власні спостереження [4], фізичне самовдосконалення студентів є одним із ключових результатів спортивно-масової роботи, що підтверджує їх взаємозв'язок і єдність. Спортивно-масова робота створює умови та стимулює студентів до самовдосконалення, роблячи ці дві категорії нерозривно пов'язаними.

Висновки

Важливим результатом статті є виокремлення ключових слів з наукових та практично-методичних праць підготовки студентів до фізичного самовдосконалення у процесі спортивно-масової роботи з правової та документаційної бази, з авторитетних теоретико-методичних джерел та практичних методичних матеріалів. При цьому ми використали два шляхи відбору-аналізу: документаційно-правовий та дедуктивний (відбір від загальніших понять – до конкретніших).

При цьому було з'ясовано, що основний кістяк теоретичного аспекту складають:

1. Спортивно-масова робота – практичне залучення до цінностей ФК;
2. Підготовка студентів до фізичного самовдосконалення – прививання цінностей і формування рис особистості в рамках освіти;
3. Фізичне самовдосконалення студента – реалізація і розвиток конструктивних рис особистості на основі засвоєних цінностей та досвіду особистої та колективної участі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Круцевич Т. Ю. (Ред.). Теорія і методика фізичного виховання: в 2 т. Т.1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ : Олімпійська література, 2003. 391 с.
2. Максимченко В. І. Спортивно-масова робота, як інструмент виховання у студентів вищих аграрних навчальних закладів валеологічних цінностей. Вісник Запорізького національного університету. Сер. Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 22-27. <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/1881>.
3. Міністерство освіти і науки України. Наказ N 1572 (з0076-20) від 16.12.2019. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах. 2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06#Text>.
4. Овчарук В.В., Максимчук Б.А., Радовенчик А.І. , Максимчук І.А., Овчарук В.Г. Понятійно-термінологічне поле дослідження підготовки студентів до фізичного самовдосконалення в процесі спортивно-масової роботи. Наукове періодичне видання Українська полоністика, Випуск 22, с. 133-144, 2024.

5. Притула О. Л., Конох А. П. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання національних засобів фізичного виховання у професійній діяльності. Монографія. Запоріжжя. СТАТУС, 2017. 296 с.
6. Романчук О., Данилевич М. Понятійний апарат і термінологія системи підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту. Молодь і ринок 5. 2019. С. 50-55. https://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2019_5_10.
7. Закон України «Про вищу освіту». № 1556-VII від 01.07.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
8. Закон України. «Про фізичну культуру і спорт». № 3808-XII від 24.12.1993. https://zakononline.com.ua/documents/show/165176_597640.

Овчарук Віра Григорівна — старший викладач кафедри фізичного виховання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Овчарук Василь Володимирович — к.пед.н., доцент кафедри фізичного виховання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Білан Єва Ростиславівна – студентка ФІТА, група 1АКІТР-24, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Ovcharuk Vira G. — senior lecturer at the Department of Physical Education, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Ovcharuk Vasyl V. — Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professorat at the Department of Physical Education, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Bilan Eva Rostyslavivna – student FIITA, group 3AKITR-24b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.